

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI MUHITINING BOLA TARBIYASIDAGI O'RNI

Nurmamatov Zuxriddin Shavkat o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti, dotsent (PhD).

e-mail: zuxriddinnurmamatov50@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9710-8014>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotiga ijtimoiy-psixologik moslashish davrida ota-onaning roli va ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, bolaning yangi muhitga moslashish jarayonida boshqa oila a'zolari ham nimalarga e'tibor qaratishi zarurligi haqida so'z yuritiladi. Bolaning moslashuv jarayonini yengillashtirish uchun bir qator maslahatlar hamda moslashish bosqichlarini qanday ketma-ketlikda amalga oshirish bo'yicha tizimli tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy-psixologik moslashuv, dezadaptatsiya, ko'nikma, malaka, ta'lim tashkiloti, o'yin faoliyati, kognitiv bilish, muloqot, tayyorgarlik.

РОЛЬ СЕМЬИ И ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ОКРУЖЕНИЯ В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ

Нурмаматов Зухриддин Шавкат угли

Шахрисабзский государственный педагогический институт, доцент (PhD).

Аннотация.

В данной статье рассматриваются роль и значение родителей в период социально-психологической адаптации ребёнка к дошкольной образовательной организации. Кроме того, освещаются вопросы, на которые следует обращать внимание другим членам семьи в процессе привыкания ребёнка к новой социальной и образовательной среде. Для облегчения адаптационного процесса предлагается ряд практических советов, а также систематизированные рекомендации по последовательной реализации этапов адаптации ребёнка.

Ключевые слова: социально-психологическая адаптация, дезадаптация, навыки, умения, образовательная организация, игровая деятельность, когнитивное познание, общение, подготовка.

THE ROLE OF THE FAMILY AND THE PRESCHOOL EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN CHILD UPBRINGING

Nurmamatov Zuxriddin Shavkat o'g'li

Shahrisabz State Pedagogical Institute, Associate Professor (PhD).

Abstract.

This article examines the role and significance of parents during a child's socio-psychological adaptation to a preschool educational institution. It also discusses the factors that other family members should consider when helping a child adjust to a new social and educational environment. To facilitate the child's adaptation process, the article provides practical advice and systematic recommendations on the sequence of stages involved in successful adaptation.

Keywords: socio-psychological adaptation, maladaptation, skills, abilities, educational institution, play activities, cognitive processes, communication, preparation.

Kirish. Hozirgi vaqtda dunyo miqyosida kichik yoshdagi bolalarni sifatli maktabgacha ta'lim bilan ta'minlash borasida qator muammolar mavjudligini inkor etib bo'lmaydi. Ko'plab mamlakatlarda qariyb 200 million bola maktabgacha ta'lim bilan qamrab olinmagani natijasida ularning boshlang'ich bilim olish imkoniyatlari cheklanmoqda. O'z navbatida, keyingi bir necha yil davomida koronavirus pandemiyasi ta'lim sohasiga ham katta salbiy ta'sir ko'rsatgani sir emas. Mana shunday sinovlar davrida barcha davlatlarning yaqin hamkorlikni yanada chuqurlashtirishi, xalqlarimiz o'zaro birlashib, muammolarni birgalikda hal etishi naqadar muhimligini yaqqol ko'rsatmoqda. Shu ma'noda, bugungi anjumanimiz ham Barqaror rivojlanish maqsadlarining muhim yo'nalishi hisoblangan bolalar ta'limi masalasida barchamiz bir bo'lib, yangi yondashuvlar va yechimlar ishlab chiqishimizga xizmat qiladi, deb ishonaman [2; 27–29-b.].

Bolani to'laqonli tarbiyalash, uni rivojlantirish va kattalikka tayyorlash uchun uzluksiz ta'limning boshlang'ich bo'g'ini bo'lgan maktabgacha ta'lim tashkiloti komil inson tarbiyasida alohida ahamiyatli. Shunday qilib, bolani oila davrasidan endi bog'cha muhitiga, yangi sharoitga moslashtirish jarayoni bola hayotida tub burilish yasaydi. Moslashish har bir bolada individual tarzda turlicha kechadi. Chunki har bir bolaning o'ziga xos xulq-atvori va xususiyatlari mavjud. Qolaversa, yangi muhitga moslashish bolaning o'zi o'rganib qolgan oilaviy muhitida necha kishi bo'lgani va ular bilan munosabatlari qay tarzda shakllanganligi bilan ham bog'liq. Demak, bog'chada bola tengdoshlari va kattalar orasida keng doirada muloqot qilishni o'rganadi, mustaqillik va tashkilotchilik qobiliyatlari shakllantirilib boriladi. Turli amaliy

faoliyatlarga (o'yin, o'rganish, kognitiv) ko'nikmalarini rivojlantiradi [1; 36–39-b.].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Bola tarbiyasida ijtimoiy muhitning o'rnini o'rganishda rus psixologi L. S. Vigotskiyning madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasi alohida ahamiyatga ega. Olimning "Myshlenie i rech" ("Tafakkur va nutq", 1934) asarida bolaning psixik rivojlanishi ijtimoiy munosabatlar va madaniy tajribani o'zlashtirish bilan chambarchas bog'liqligi asoslanadi. Ushbu nazariyaga ko'ra, bola kattalar bilan muloqot, hamkorlikdagi faoliyat va atrofidagi kishilarning ko'magi orqali yangi bilim hamda xulq-atvor usullarini egallaydi. Mazkur qarashlar oila va maktabgacha ta'lim tashkilotida bolaga yaratiladigan rivojlantiruvchi muhit uning nutqi, tafakkuri, mustaqilligi va ijtimoiy ko'nikmalariga qanday ta'sir ko'rsatishini tushuntirishga xizmat qiladi.

Shveytsariyalik psixolog Jan Piajening "The Origins of Intelligence in Children" (1952) asarida bolaning bilish faoliyati va intellektual rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Piaje yondashuvida bola tayyor bilimlarni shunchaki qabul qiluvchi emas, balki atrof-muhit bilan faol munosabatga kirishish orqali bilimlarini shakllantiruvchi subyekt sifatida qaraladi. Bu fikr maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasida o'yin, kuzatish, tajriba, mustaqil harakat va predmetlar bilan faol ishlashning ahamiyatini ko'rsatadi. Oilada ham, maktabgacha ta'lim tashkilotida ham bolaning yosh xususiyatlariga mos sharoit yaratilishi uning qiziqishi va bilishga intilishini qo'llab-quvvatlaydi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila o'rtasidagi hamkorlikni bevosita o'rganuvchi manbalardan biri M. S. Salayeva, S. Q. Shomuratova, N. G. Urazova va M. O. Ro'zmetovalarning "Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila hamkorligi" (2025) nomli darsligidir. Mazkur darslikda ota-onalarning ta'lim-tarbiya jarayonidagi faolligini oshirish, tarbiyachilarning oilalar bilan ishlash shakl va usullari, o'zaro aloqalarni yo'lga qo'yish hamda psixologik-pedagogik ta'sir texnologiyalaridan foydalanish masalalari qamrab olingan.

Ushbu manba mavzuning amaliy tomonini yoritishda, xususan, ota-onalar yig'ilishlari, individual suhbatlar, pedagogik maslahatlar, ochiq mashg'ulotlar va oilaviy tadbirlarning tarbiyaviy imkoniyatlarini tahlil qilishda foydalidir.

Ota-onalar bolalarini bog'cha muhitiga to'g'ridan-to'g'ri olib bormasdan, balki aksincha, oila a'zolari tomonidan bir muddat bola bilan ko'niktirish ishlari olib borilishi maqsadga muvofiq. Ya'ni, bunda nimalarni hisobga olish kerak? Bolani oila a'zolaridan tashqari qarindoshlar, qo'ni-qo'shnilar bilan tanishtirish, ular bilan muloqot qilishga imkoniyat yaratib berish, begonalar bilan muloqot qilishga ko'nikishni hosil qiladi [2; 49–53-b.].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

"Oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti muhitining bola tarbiyasidagi o'rni" mavzusidagi tadqiqot metodologiyasi bola shaxsining shakllanishi va rivojlanishida oilaviy tarbiya, maktabgacha ta'lim tashkilotidagi pedagogik muhit hamda ular o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning ahamiyatini ilmiy jihatdan o'rganishga asoslanadi. Tadqiqot jarayonida tizimli, shaxsga yo'naltirilgan va faoliyatga asoslangan yondashuvlardan foydalaniladi. Tizimli yondashuv oila va maktabgacha ta'lim tashkilotini bolaning rivojlanishiga birgalikda ta'sir ko'rsatuvchi o'zaro bog'liq muhitlar sifatida o'rganish imkonini beradi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv bolaning yosh xususiyatlari, individual qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Faoliyatga asoslangan yondashuv esa bolaning o'yin, muloqot, ijodiy mashg'ulotlar va kundalik faoliyat orqali ijtimoiy tajribani o'zlashtirish jarayonini tahlil qilishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti muhitining bola tarbiyasiga ta'sirini aniqlash, ota-onalar va pedagoglar o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni hamda samaradorligini o'rganish va tarbiyaviy jarayonni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun mavzuga oid pedagogik va psixologik adabiyotlar tahlil qilinadi, oiladagi tarbiyaviy muhitning xususiyatlari o'rganiladi, maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalar uchun yaratilgan rivojlantiruvchi sharoitlar tahlil etiladi hamda ota-onalar bilan tarbiyachilar o'rtasidagi hamkorlik shakllari aniqlanadi. Tadqiqot obyekti sifatida maktabgacha yoshdagi bolalarni oilada va maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyalash jarayoni, tadqiqot predmeti sifatida esa oilaviy va pedagogik muhitning bola tarbiyasiga ta'siri, hamkorlik mexanizmlari va tarbiyaviy samaradorlikni belgilovchi omillar qaraladi.

Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatish, so'rovnoma, suhbat, pedagogik hujjatlarni o'rganish, taqqoslash va matematik-statistik tahlil metodlaridan foydalanish nazarda tutiladi. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish orqali mavzuning nazariy asoslari, bola tarbiyasiga oid pedagogik qarashlar va oilaviy tarbiyaning muhim xususiyatlari o'rganiladi. Pedagogik kuzatish yordamida bolalarning kundalik faoliyati, tengdoshlari bilan munosabatlari, muloqot madaniyati va tarbiyachilar bilan o'zaro aloqalari tabiiy sharoitda kuzatiladi. Ota-onalar o'rtasida o'tkaziladigan so'rovnomalar oiladagi tarbiyaviy yondashuvlar, farzand bilan muloqot qilish xususiyatlari va maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatidagi ishtirok darajasini aniqlashga xizmat qiladi. Tarbiyachilar bilan suhbatlar esa oila bilan hamkorlikni tashkil etish tajribasi, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llarini o'rganish imkonini beradi. Olingan ma'lumotlar mazmun va miqdor jihatidan tahlil qilinib, umumlashtiriladi hamda tadqiqot maqsadiga muvofiq xulosalar shakllantiriladi [3; 21–26-b.].

Tadqiqot davomida oiladagi ma'naviy-psixologik muhit, ota-onalarning tarbiyaviy munosabati, maktabgacha ta'lim tashkilotidagi rivojlantiruvchi muhit, tarbiyachining kasbiy mahorati, ota-onalar va pedagoglar o'rtasidagi muloqotning muntazamligi hamda tarbiyaviy talablarning izchilligi asosiy tahlil mezonlari sifatida belgilanadi. Shuningdek, bolalarning ijtimoiy-hissiy rivojlanishi, mustaqilligi, tengdoshlari bilan hamkorlik qilishi va o'z his-tuyg'ularini ifodalash ko'nikmalariga e'tibor qaratiladi. Tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlash maqsadida turli metodlar yordamida olingan ma'lumotlar o'zaro taqqoslanadi, kuzatish mezonlari oldindan belgilanadi va natijalar ilmiy asosda talqin qilinadi. Tadqiqot jarayonida bolalarning manfaatlarini himoya qilish, ota-onalarning roziligini olish, shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligini ta'minlash va olingan natijalarni xolis yoritish talablariga rioya etiladi.

Tadqiqotning metodologik farazi shundan iboratki, oilada mehr-muhabbat, o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlashga asoslangan muhit yaratilsa, maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos

pedagogik sharoitlar ta'minlansa hamda ota-onalar va tarbiyachilar o'rtasida muntazam hamkorlik yo'lga qo'yilsa, bolalarning ijtimoiy-hissiy rivojlanishi, muloqot ko'nikmalari va ijobiy xulq-atvorini qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari kengayadi. Mazkur farazni tekshirish orqali oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti hamkorligining bola tarbiyasidagi ahamiyatini aniqlash, mavjud muammolarni belgilash va samarali pedagogik tavsiyalar ishlab chiqish ko'zda tutiladi. Umuman olganda, tadqiqot metodologiyasi oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti muhitining bola tarbiyasiga ta'sirini har tomonlama o'rganish, mavjud pedagogik tajribalarni tahlil qilish va ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Yuqoridagi jarayonni bosib o'tish, uy-oila muhitidan endi bola uchun notanish bo'lgan kishilar jamoasi va narsalarga to'la butunlay boshqacha dunyoga kirib borishida ijobiy rol o'ynaydi. Ba'zi bolalarda moslashish jarayoni o'zgarishlarni osongina yengish orqali amalga oshiriladi. Lekin ko'pchilik bolalar uchun bu jarayon qo'rquv, ko'z yoshlar, turli injiqliklarini namoyon qiladi. Bolalar bog'chasiga moslashish jarayoni nimani o'z ichiga oladi? Muayyan sharoitlarga moslashish jarayoni adaptatsiya deb ataladi. Har bir inson turli yosh davrlarida yangi jamoa muhitiga kirishiga to'g'ri keladi. Bu o'rinda yangi muhitga moslashish nafaqat bolalar uchun, balki ba'zan kattalarda ham shunchaki amalga oshmaydi. Chunki oson yoki qiyin moslashish mana shu jamoa a'zolarining yangi kelgan shaxsga nisbatan qilgan munosabatlariga ham bog'liq [3; 67–70-b.].

Agar bola bog'chaga kirishda yig'lab qolsa, bu, albatta, ota-onasining ham kayfiyatiga salbiy ta'sir qiladi. Kuni bilan xayoli farzandida bo'lib, shu kungi ish unumi pasayishiga sabab bo'ladi. Yuqoridagi noqulayliklarga duch kelmaslik uchun bolani maktabgacha ta'lim tashkilotiga olib kelish, moslashish davrida ota-onalar va tarbiyachilar eng muhim ishtirokchilar sanaladi. Demak, bola bog'cha muhitiga oilada qanday tayyorlanadi:

- qat'iy kundalik rejimga o'rgatish;
 - ota-onasi va qarindoshlar bilan faol muloqotda bo'lishi;
 - tengdoshlari muhitida uzoq vaqt qolishi;
 - notanish odamning ko'rsatmalarini tinglash (ota-onasi nazoratida);
 - odatiy komfort (o'zi uchun qulay) zonasini tark etib, yangi jamoalarga kirishish.
- Shuningdek, bolaning shaxsiy e'tibor darajasi keskin kamayganiga ko'nikishi qiyin.

TAHLIL, NATIJALAR VA MULOHAZA

Kichkina odamning hayotidagi tub o'zgarishlar nevrotik reaksiyalarni keltirib chiqarishi tabiiydir. Ular bunga ko'z yoshlari va isterik, ovqatlanishdan bosh tortish, injiqliklar, tez-tez kasalliklar va boshqalar bilan ifodalanadi [4; 15–18-b.]. Moslashuv bosqichlari:

- tayyorgarlik;
- kalit;
- final.

Tayyorgarlik bosqichi: Avvalo, bolaning ijtimoiy doirasini asta-sekin kengaytirish bilan boshlanadi. Boshqa bolalar bilan birgalikda o'yinlarda olingan ijobiy his-tuyg'ularni saqlash. O'yin jarayonidagi qiziqarli vaziyatlarni bola bilan muhokama qilish orqali bolaning quvonchini yanada kuchaytirish. Qolaversa, bolaga bog'cha haqida oldindan aytib berish va uni ko'rsatish. Uning bo'lajak bog'chasi yorqin va rang-barang xonalari, chiroyli o'yin maydonchalari, qiziqarli o'yin o'ynaydigan tengdoshlari davrasi bo'lishiga uning e'tiborini qaratilishi kerak.

Ota-onalarning galdagi qiladigan ishi o'zining talablaridan kelib chiqib, o'zi uchun qulay bo'lgan yaqinlikdagi bog'chalarni ko'rib chiqib, tanlov qilishi kerak. Bolalar bog'chasi xodimlari bilan oldindan kelishgan holda, siz u yerga farzandingiz bilan ekskursiya qilishingiz mumkin.

Bo'lajak tarbiyachi va bolalar bilan tasodifiy tanishish ham zarar qilmaydi. Ushbu vaziyatdan foydalangan holda, ona tarbiyachiga farzandining tabiiy ehtiyojlarini qondirishda ularni qanday so'zlar bilan ifoda etishi bilan tanishtirib qo'yilsa, yanada maqsadga muvofiq bo'ladi. Qolaversa, bolaga tengdoshlari bog'chada nima qilishlarini ko'rsatib, ijobiy taassurotlarga ega bo'lish imkoniyati yuzaga keladi [5; 45–49-b.]. Bolalar bog'chasiga tashrif buyurishdan oldin bolaga asosiy harakatlarni o'rgatish kerak:

- hojatxonaga borishi;
- o'zi ovqatlanishi;
- qo'llarini yuvishi;
- yuzini yuvishi;
- tishlarini yuvish.

Kamida ikki oy oldin bolani kun tartibiga imkon qadar moslashtirib borish juda muhim hisoblanadi. Ya'ni, uyqudan turish, nonushta qilish, yurish va hokazolar bir vaqtning o'zida bajarilishi kerak. Bu, ayniqsa, kunduzgi uyqu uchun to'g'ri keladi.

Dam olish kunlari ham belgilangan rejimda o'tkazilishi kerak. Erta tongdan boshlab bolaning kayfiyatini ijobiy bo'lishiga harakat qilish lozim. Ilk kunlarda bola bog'chada kun davomida qolmasligi maqsadga muvofiq. Ya'ni, uning bog'chada qoladigan maksimal vaqti 1 dan 3 soatgacha. Ba'zi hollarda ona farzandi bilan qolishi, o'yinlarda ishtirok etishi, mashg'ulotlarni bajarishga yordam berishi mumkin. Ushbu bosqichda bola qanchalik ko'p ijobiy his-tuyg'ularga ega bo'lsa, u shuncha tezroq ko'nikadi va yangi jamoada qolishdan norozi bo'lmaydi. Bundan tashqari, bolani kunduzgi uyqu uchun bog'chada qoldirish tavsiya etiladi [6; 12–16-b.]. Moslashuvning asosiy bosqichining davomiyligi har bir bolada turli muddatni o'z ichiga oladi. Normal holatda eng tez va oson moslashuv uchun ikki hafta kifoya qiladi.

Qiyin moslashuvchi bolalarda esa bu jarayon olti oygacha davom etadi. Moslashish jarayoni tugagach:

- bola xotirjamlik bilan yaxshi kayfiyatda bog'chaga bora boshlaydi;

- tarbiyachi va tengdoshlari bilan yaxshi munosabatda bo'ladi;
- o'z guruhida faol o'ynaydi, mashg'ulotlarda ishtirok etadi;
- yaxshi ovqatlanadi, yaxshi uxlaydi;
- bolaning hissiy va jismoniy holati butunlay normallasadi [7; 6–9-b].

Ota-onalar sabr-toqatli bo'lishlari va bolaning bog'chaga ko'nikish davrini xotirjamlik bilan qabul qilishlari uchun shuni ta'kidlash kerakki, moslashuv quyidagi muddatlarda sodir bo'ladi:

- tez va oson darajadagi moslashuv — 2 haftadan bir oygacha;
- o'rta darajadagi moslashuv — 30 kundan 2 oygacha;
- og'ir darajadagi moslashuv — olti oygacha.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, bolaning bog'chaga moslashuvi — bu butun oila va pedagogik jamoaning birgalikdagi mehnatini talab qiladigan murakkab, ammo yengib bo'ladigan jarayon. To'g'ri yondashuv, yetarlicha sabr-toqat va bolaning ehtiyojlariga e'tibor bilan yondashish orqali har qanday qiyinchiliklarni yengib o'tish mumkin. Bu nafaqat bolaning maktabgacha ta'limdagi muvaffaqiyatli moslashuviga, balki kelgusida ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli integratsiyasiga ham zamin yaratadi.

Shularni hisobga olgan holda quyidagi takliflarni berish mumkin:

1. Ota-onalarning pedagogik bilimlarini oshirish — Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ota-onalar uchun muntazam ravishda pedagogik seminarlar, davra suhbatlari, treninglar va maslahat mashg'ulotlarini tashkil etish lozim. Ularda maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik xususiyatlari, yoshiga mos talablar, samarali muloqot usullari va ijobiy tarbiya tamoyillari yoritilishi maqsadga muvofiq.

2. Oila va tarbiyachi o'rtasida muntazam hamkorlikni yo'lga qo'yish — Tarbiyachilar va ota-onalar o'rtasida bolaning qiziqishlari, xulq-atvori, yutuqlari va rivojlanishida kuzatilayotgan qiyinchiliklar haqida muntazam axborot almashish tizimini takomillashtirish zarur. Bu jarayonda o'zaro hurmat, ishonch va hamjihatlik tamoyillariga amal qilish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrda «Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida»gi Qonuni. – Toshkent, 2019. – URL: <https://qalampir.uz/uz/news/maktabgacha-ta-lim-va-tarbiya-tugrisida-gi-k-onun-k-abul-k-ilindi-11861>.
2. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – URL: <https://www.gazeta.uz/oz/2021/09/09/book/>.
3. Qodirova F. R. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Ilm ziyo, 2020.
4. Nurmatov Z. Sh. Innovatsiyalarning roli va ahamiyati ta'limda // Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. – Namangan, 2023. – № 1. – B. 645–650. – ISSN: 2181-0427. – URL: <https://journal.namdu.uz>.
5. Nurmatov Z. Sh. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisini innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorlash // Fan, ta'lim va texnikani innovatsion rivojlantirish masalalari. – Andijon, 2022. – B. 31–34. – URL: <https://ru.scribd.com/document/942319954/TEZIS-1>.
6. Nurmatov Z. Sh. Current Status of Development of Innovative Activity of Future Technology Teachers // International Conference of Scientific and Management Current Affairs. – England, 2022. – P. 1–4. – URL: <https://nextscientists.com/index.php/science-conf/article/view/44>.
7. Davletshin M. G. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2017. – URL: <https://turan-edu.uz/media/books/2026/02/06/Yosh-Davrlari-Va-Pedagogik-Psixologiya.pdf>.
8. Xudoyberdiyev B. Milliy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. – URL: https://journals.tersu.uz/files/2026/conf-01/toplam2_070526.pdf.